

ПСИХОЛОГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ

ЯК ЗАСІБ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ УЧНІВ У ШКОЛІ ПОВНОГО ДНЯ

Педагогіка
школи

Досвід
однієї
школи

Висвітлено основні засади управління школою повного дня як специфічною освітньою системою, в якій тісно пов'язане виконанням директором, адміністрацією, учителями, психологом мотиваційної, організаторської, стимулюючої та контролюючої функцій. Акцентовано увагу на розробленому та апробованому психологічному моніторингу, який проводиться серед учнів 5-11 класів.

Ключові слова: моніторинг, психологічний моніторинг.

Управління школою повного дня як специфічною освітньою системою пов'язане з виконанням директором, адміністрацією, учителями, психологом мотиваційної, організаторської, стимулюючої та контролюючої функцій.

Відповідно до Закону України „Про освіту” гімназія забезпечує всебічний розвиток дитини як особистості, її нахилів, здібностей, талантів, трудову підготовку, професійне самовизначення, формування загальнолюдської моралі, засвоєння визначеного суспільними, національно-культурними потребами обсягу знань про природу, людину, суспільство й виробництво, екологічне виховання, фізичне вдосконалення [2].

Ефективність здійснення зазначених функцій залежить від достовірності інформації про кожний компонент освітньої системи та

їх взаємозв'язки, від майстерності керівника та педагогічного колективу використовувати сукупність прийомів, засобів і форм із відстеження, аналізу, оцінки й прогнозування розвитку педагогічного процесу. Тобто йдеться про проведення моніторингових досліджень.

Поняття „моніторинг” (рос. мониторинг, англ. monitoring, нім. monitoring) – безперервне стеження за яким-небудь процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату або тенденцій розвитку [4].

Враховуючи, що на сучасному етапі розвитку системи освіти на перший план висувається створення

**Олена
ХОМЕНКО**

Практичний психолог гімназії “Ерудит” м. Києва, спеціаліст вищої категорії

Директор школи, ліцею, гімназії № 12010

оптимальних умов для становлення особистості дитини відповідно до особливостей її психічного й фізичного здоров'я, індивідуальних можливостей і здібностей, у гімназії „Ерудит” розроблений та апробований психологічний моніторинг, який проводиться серед учнів 5-11 класів.

Психологічний моніторинг — це особливий вид моніторингу. Важливо розглядати предмет моніторингу не сам психологічний розвиток дитини, а освітні умови, які визначають розвивальний характер освіти або соціально-психологічні риси освітнього простору [3].

Психологічний моніторинг — це система постійного відслідковування шляхом психологічної діагностики процесу особистого розвитку учня, створення банку психологічних даних на кожную дитину, проектування індивідуальної психологічної і педагогічної траєкторії учня [1].

Психологічний моніторинг у гімназії можна розглядати як систему інформаційного супроводу навчального процесу, що необхідний для того, щоб отримати інформацію про учня. Така інформація повинна враховувати *особливості психічної організації учня*:

- особливості когнітивної сфери;
- чинники особистого характеру, які допомагають або заважають процесу навчання (особливості мотивації, міжособистісних відносин, самооцінки тощо).

Моніторинг є гнучкий до моментів якісних змін пізнавальної сфери, особистісних якостей, емоційно-вольової сфери, що властиво дитині шкільного віку. З метою реалізації цих завдань психологічна служба гімназії використовує відповідний діагностичний інструментарій та тестування в усіх класах (5-11).

У компетенцію й обов'язки шкільного психолога входить виявлення особливостей психічного розвитку учнів гімназії, сформованості в них

певних психологічних новоутворень, відповідності рівня розвитку умінь, знань, навичок, особистісних і міжособистісних відношень та ін. Тому саме моніторинг у психологічному супроводі учнів, використаний з метою виявлення психологічних причин, тих або інших проблем, труднощів у навчанні й вихованні окремих учнів, особливостей розвитку їх інтересів і здібностей, має велике значення в роботі шкільної психологічної служби.

Моніторинг у психологічній діяльності розуміється двозначно.

У широкому сенсі — це психодіагностичні дослідження взагалі, вони можуть стосуватися будь-якого об'єкту, який піддається психодіагностичному аналізу що передбачає виявлення й вимірювання його властивостей.

У вузькому сенсі (саме він є більш поширеним) — індивідуальне дослідження психодіагностичних властивостей особистості [5].

У психологічному супроводі учнів гімназії моніторинг відіграє велику роль, його дані забезпечують контроль за динамікою психічного розвитку гімназистів. Психологічний моніторинг у системі психологічної служби гімназії „Ерудит” має свої *принципові завдання*:

- встановити певні закономірності психічного розвитку;
- відповісти на конкретне питання,
- працювати за запитом, виявити причину психічного порушення.

На основі вже виявлених причин, метою психолога є розробка рекомендації педагогам, батькам учнів, які потребують психологічного супроводу.

Процедура моніторингової діяльності в психологічному супроводі учнів складна, об'ємна, відповідальна. При складанні психологічного моніторингу для роботи з учнями різних вікових категорій *психологічна служба*

гімназії керується певною схемою, а саме:

- виявляє мету, основну проблему, завдання;
- вибирає методи дослідження, які доцільно застосовувати в своїй роботі (опитувальники, тренінги, анкетування, тести та ін.);
- застосовує різноманітні методи дослідження;
- формує психологічний діагноз;
- розробляє програму, рекомендації щодо подальшого розвитку дитини.

Як приклад, пропонується схема психологічного моніторингу для 5, 7, 10 класів, де спостерігаються адаптаційні періоди та вікові кризи особистості (див. вріз).

Психологічний моніторинг дає змогу психологічній службі гімназії вчасно реагувати та надавати інформацію про зміни психічного здоров'я гімназистів. Саме на основі даних, отриманих шляхом моніторингових досліджень, можливий професійний психологічний супровід освітнього процесу.

Психологічний супровід у гімназії здійснюється в усіх вікових групах (5-11 класи) та містить наступні напрями: діагностичний, консультативний, корекційно-розвивальний, просвітницький, навчальний.

Психологічний супровід учнів у гімназії – це рух разом з ними, поряд з ними. Адміністрація, учителі, психолог уважно придивляються й прислухаються до кожного учня, його ба-

СХЕМА ПСИХОЛОГІЧНОГО МОНІТОРИНГУ ПСИХОДІАГНОСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ УЧНІВ 5-11 КЛАСІВ [6].

5 клас

Мета: вивчення адаптації учнів початкової школи до навчання у середній ланці

Тема дослідження	Методика
Вивчення взаємин у класному колективі	Соціометричний метод Дж. Морено.
Вивчення емоційного ставлення учнів до гімназії і навчальних предметів	Метод незакінчених речень. Тест Михала
Вивчення інтересів, особистих захоплень	Бесіда, твір
Вивчення суб'єктивного ставлення учнів до діяльності, до самих себе та оточуючих	СОДОС О. Афанасьєва
Вивчення шкільної тривожності	Тест шкільної тривожності Філіпса
Вивчення рівня самооцінки	Метод Т. Дембо, С. Рубенштейна
Вивчення пізнавальної сфери розвитку учнів	Тест „Інтелектуальна лабільність”
Вивчення типу темпераменту	Тест-опитувальник Айзенка
Вивчення мотивації навчання	Модифікований тест шкільної мотивації Н. Лусканової

7 клас

Мета: вивчення особливостей формування індивідуально-типологічних рис та емоційно-вольової сфери

Тема дослідження	Методика
Вивчення акцентуації характеру	Тест К. Леонарга для підлітків
Вивчення рівня самооцінки	Метод Т. Дембо, С. Рубенштейна
Вивчення ціннісних орієнтирів	Методика ЦОЄ
Вивчення взаємин у класному колективі	Соціометричний метод Дж. Морено
Вивчення емоційно-вольової сфери	Тест САН
Діагностика вад особистісного розвитку	ДВОР

10 клас

Мета: вивчення адаптації до старшої ланки, формування особистої зрілості

Тема дослідження	Методика
Вивчення ціннісних орієнтирів	Методика ЦОЄ
Вивчення рівня особистої зрілості	Методика Ю. Гільбуха
Вивчення емоційно-вольової сфери	Тест САН
Вивчення взаємин у класному колективі	Соціометричний метод Дж. Морено
Діагностика рівня комунікативних та ораторських здібностей	Методика КОЗ
Характер стосунків у сім'ї	Метод „Незакінчені речення”
Емоційне ставлення до школи та навчальних предметів	Методика Г.Н. Казанцевої

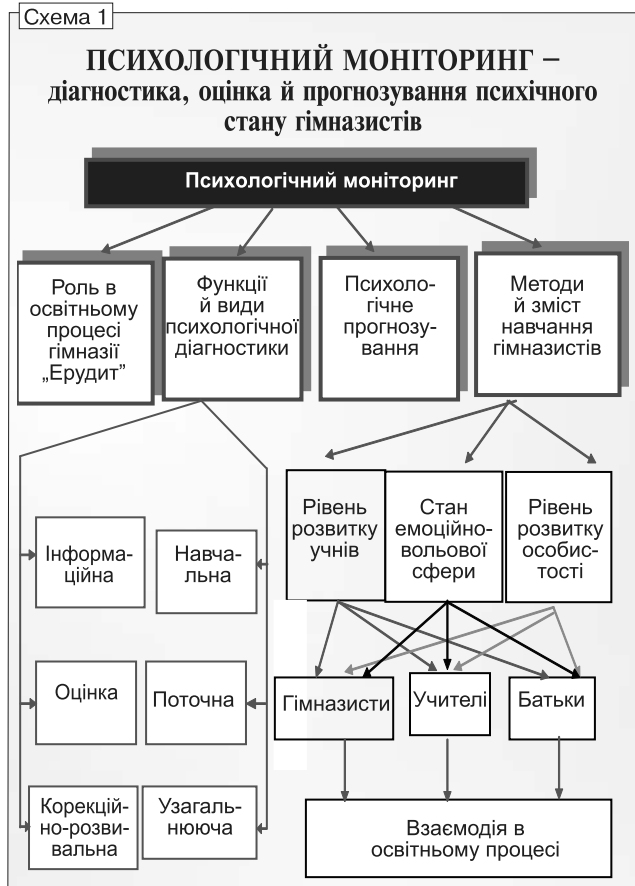
жань, потреб, фіксують досягнення й труднощі, що виникають, допомагають зробити правильний вибір. „Вибір – право й обов’язок кожної людини, але якщо

на перехрестях і роздоріжжя з дитиною є той, хто здатний полегшити процес вибору, зробити його більш усвідомленим, – це великий успіх” (Дремко І.П.). Саме такий супровід і є основною метою психологічної служби гімназії.

Враховуючи, що гімназія „Ерудит” працює в режимі повного дня, робота психологічної служби спланована таким чином, що консультативні, **корекційно-розвивальні, просвітницькі заняття** проводяться в другу половину дня. Так, наприклад, з учнями 5 класу проводяться корекційно-розвивальні заняття „Пізнай себе”, основною метою яких є розвиток пізнавальної сфери учнів. Крім того, у процесі моніторингу серед учнів 5 класу виявлені діти, які потребують більшої уваги з боку дорослих. Саме з ними проводиться курс корекційних занять на формування процесу адаптації до змін умов навчання: „Адаптаційні заняття з п’ятикласниками”. Ці заняття спрямовані на вирішення проблем, що виникають у період адаптації, при гіперактивності й тривожності дітей, навчання навичкам саморегуляції і самопізнання. Дітям пропонується комплекс заходів, що містять цикл занять для розвитку пам’яті, уваги, сприйняття, мислення.

Регулярно в системі роботи психологічної служби проводяться психолого-педагогічні консилиуми та оперативні наради, засідання педагогічних кафедр.

Схема 1

З учнями 7 класу проводяться навчальні семінари з вивчення й формування профорієнтаційних навичок. В основному вони направлені на виявлення інтересів і схильностей дітей, мотивації вибору. А також під час даних семінарів діти навчаються елементам самоаналізу, формуванню самооцінки й визначенню рівня можливостей і бажань.

У рамках програми роботи з обдарованими дітьми психологічною службою проводиться майстер-клас „Лідер”, метою якого є формування та розвиток лідерських здібностей учнів нашої гімназії.

У психологічний супровід обов'язково входить **робота з батьками**. Основні форми організації співпраці шкільної психологічної служби з батьками такі:

- групові й індивідуальні консультації за підсумками психологічного супроводу;
- індивідуальні консультації за запитом або ініціативою психолога, адміністрації, учителів;
- психологічна освіта (переважно індивідуальна).

Моніторинг, який проводиться психологічною службою гімназії з метою створення конструктивного психологічного супроводу, можна представити у вигляді схеми 1.

Враховуючи, що **основна науково-методична проблема гімназії** – це „виховання духовності та загальної культури, розвиток нахилів, здібностей і творчої обдарованості учнів, створення умов для педагогічної творчості вчителів”, психологічна служба в своїй роботі керується **основними соціально-психологічними закономірностями**, серед яких головні:

- кожна дитина індивідуальна й має неповторну різноманітність психіки, проходить свій, властивий тільки їй, шлях розвитку;
- розвиток дитини відбувається в безпосередньому спілкуванні з людьми, що її оточують ;

- найважливішим завданням гімназії є передача дітям знань, умінь і навичок у певній системі з урахуванням усіх особливостей кожної особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурдыко Н.А., Малащенко В.М. Диагностика одаренности в средней школе: Учеб.-метод. пособие. – Мн.: БГПУ, 2004. – 109 с.
2. Закон України „Про освіту”. Стаття 35, п. 1.
3. Лукьянова М.И., Калинина Н.В. Психолого-педагогические показатели деятельности школы: критерии и диагностика. Теория и практика. – М.: ТЦ “Сфера”, 2004.
4. Мала гірнича енциклопедія: В 3-х т. / За ред. В. С. Білецького. – Донецьк: „Донбас”, 2004
5. Поташник М.М. Управление качеством образования. – М., 2000.
6. Чухілевич О. Спецвипуск: Психологічний супровід навчально-виховного процесу // Психолог. – 2008.-№ 27-28 (315 - 316).

Елена Хоменко

Психологический мониторинг как средство психологического сопровождения учеников в школе полного дня

Отражено основы управления школой полного дня как специфической образовательной системой, в которой тесно связаны выполнением мотивационной, организаторской, стимулирующей и контролирующей функций директором, администрацией, учителями, психологом. Акцентировано внимание на разработанном и апробированном психологическом мониторинге, который проводится среди учеников 5-11 классов.

Ключевые слова: мониторинг, психологический мониторинг.

Olena Khomenko

Psychological monitoring as the means of psychological accompaniment of students at a complete day school

The article gives fundamental bases of governing a complete day school as a specific educational system in which the headmaster, school administration, teachers and the psychologist fulfill motivational, organizational, stimulant and supervisory functions. Attention is accented on the developed and approved psychological monitoring held among students of 5-11 classes.

Keywords: monitoring, psychological monitoring.